

การอนุรักษ์พันธุ์พืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์
ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี*
Plant Conservation For Food Security Of The Pwo Karen Community In The Area Of
Western Thung Yai Naresuan Wildlife Sanctuary Of Kanchanaburi Province

พระชาเหม่ ชยเมธี (ชยเมธาวงศ์)

Phra Samae Chayamethee (Chayamethawong)

สาขาวิชาการพัฒนาศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Social Development, faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email:mariokung69202@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี 2) เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์พันธุ์พืช สภาพปัญหาอุปสรรค ในการอนุรักษ์พันธุ์พืช โดยการใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี เป็นงานวิจัยแบบเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) แบบลงภาคสนาม โดยการศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก (Inter view) และการทำกลุ่มสนทนา (Focus Group) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งเป็น 4 กลุ่ม จำนวน 27 ท่าน ผลการวิจัยพบว่า

1) ชาวกะเหรี่ยงโปว์ เรียกตัวเองว่า “โผล่ว” มีภาษาพูดภาษาเขียนและประเพณีวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง ประเพณีวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับความเชื่อ ชีวิต ความเป็นอยู่ ป่าไม้ และธรรมชาติ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต คือไร่หมุนเวียน นับถือพุทธศาสนาคริสต์ศาสนา นับถือฤๅษี และไหว้บรรพบุรุษ มีการสืบทอดและปฏิบัติอย่างเคร่งครัดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีการดำรงชีวิตที่เรียบง่าย พึ่งพาอาศัยป่าและธรรมชาติ รักสันโดษและความสงบ

2) ชาวกะเหรี่ยงโปว์ทำไร่หมุนเวียนในการดำรงชีพ ไร่หมุนเวียนเป็นตัวสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการอนุรักษ์พันธุ์พืช ใช้วิธีตามธรรมชาติในการเพาะปลูก ไม่ใช้สารเคมีใดๆ ใช้เศษผ้า ลูกน้ำเต้าแห้ง กระบอไม้ไผ่ เป็นเครื่องบรรจุเมล็ดพันธุ์พืช และตากไว้บนหิ้งไฟในการเก็บรักษา ชุมชนใช้หลักธรรม ศีล 5 และสาราณียธรรม เป็นตัวเชื่อมในการอยู่ร่วมกัน ทำให้ชุมชนเกิดความมั่นคงทางอาหาร และเกิดการอนุรักษ์พันธุ์พืชอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: กะเหรี่ยงโปว์; การอนุรักษ์พันธุ์พืช; ความมั่นคงทางอาหาร

* Received April 5, 2022; Revised May 19, 2022; Accepted July 26, 2022

Abstract

The thesis entitled “Plant Conservation for Food Security of Pwo Karen Community in the Area of Western Thung Yai Naresuan Wildlife Sanctuary, Kanchanaburi Province” consisted of the following objectives: 1) to study the background of Pwo Karen people in the area of Western Thung Yai Naresuan Wildlife Sanctuary, Kanchanaburi Province; and 2) to study the plant conservation process as well as problems and obstacles in plant conservation by using the local wisdom and local culture of Pwo Karen people in the area of Western Thung Yai Naresuan Wildlife Sanctuary, Kanchanaburi Province. The study applied a qualitative research method by way of field study. The data were collected from studying documents, in-depth interview, and focus group discussion with key informants that were divided into 4 groups, in a total of 27 persons.

From the study, the following results are found:

The Pwo Karen people have their own spoken and written language. Their tradition and culture are related to beliefs, lives, living, forest, and nature while crop rotation is most related to their livelihood. Most people believe in Buddhism and Christianity. Apart from this, the faith in Ruesi or Rishi and ancestor worship are what have been passed down and practiced strictly from the past until the present day. The people have a simple and modest life where they depend on forest and nature. They also love being solitude and peaceful.

The Pwo Karen people have crop rotation as their livelihood. Therefore, crop rotation is an important factor contributing to plant conservation. All processes of the cultivation use natural methods without using any chemical substance. Once the seeds are collected, they are wrapped in the rags, put in the dried bottle gourd or bamboo tube, placed on the fire shelf to preserve the seed. The community applies *Sīla* (5 precepts) and *Sāraṇīyadhamma* (states of conciliation) as a link for coexisting, which results the community in food security and sustainable plant conservation.

Keywords; Pwo Karen; Plant Conservation; Food Security

บทนำ

ประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม นอกจากพืชที่เป็นพืชเศรษฐกิจทางการเกษตรแล้ว ยังพบว่า พืชพันธุ์พื้นบ้านที่ประชาชน ได้กิน ได้ใช้ ได้อาศัย ก็มีความสำคัญเช่นกัน อย่างไรก็ตามในกระบวนการในการผลิตในระบบอุตสาหกรรมการเกษตรนั้น มีวงจรที่เกี่ยวข้องตั้งแต่พันธุ์พืช การเพาะปลูก โดยส่วนใหญ่ซื้อพันธุ์พืชจากบริษัทหรือจากหน่วยงานภาครัฐที่นำมาจำหน่ายพันธุ์ เมล็ดพันธุ์พืชกลับมีอยู่ในสัดส่วนบริษัทเอกชนค่อนข้างสูง

ในปัจจุบันมีกลุ่มบริษัทไม่กี่บริษัทที่พยายามจะยึดครองอาหารของโลกโดยการยึดครองพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ที่เป็นพันธุ์แท้ไว้ แล้วเร่งผลิตพันธุ์ผสม ซึ่งอาจเป็นพันธุ์ที่ควบคุมไม่ให้มีเมล็ดในการปลูกต่อไป หรือกระทั่งพัฒนาพันธุ์ให้ผิดธรรมชาติไป เช่น พันธุ์จีเอ็มโอ (GMOs) หมายถึง การดัดแปลง พันธุกรรมของสิ่งมีชีวิต ซึ่งปกติเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติไม่ได้ พืชพันธุ์แท้จึงเริ่มถูกทิ้งให้สูญหายไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ยังมีสิ่งที่น่าสังเกตว่า ปัจจุบันเกษตรกรจำเป็นต้องซื้อเมล็ดพันธุ์จากบริษัทเหล่านั้นทุกครั้งที่ปลูก พร้อมกับราคาก็สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ทุกครั้งที่ปลูกพืช เกษตรกรต้องซื้อหรือใช้จ่ายถึง 60% ของการลงทุนด้านการเกษตร นั่นคือในเรื่องของค่าเมล็ดพันธุ์ ค่าปุ๋ยและยาเคมีบำรุงรักษา ซึ่งเป็นวงจรของปัญหาที่หลายประเทศกำลังเผชิญอยู่ ทั้งปัญหาหนี้สินการกู้ยืม เพื่อจะได้มาซึ่งเมล็ดพันธุ์พืชสำหรับเอาไปปลูก ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสุขภาพ เป็นต้น ดังนั้นเรื่องของการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ จึงถือเป็นประเด็นสำคัญในการแก้ปัญหาที่อาจทำให้หลายสิ่งคลี่คลายไปในทิศทางที่ควรจะเป็นได้

การตัดต่อพันธุกรรมพืช(GMOs) กำลังกลายเป็นวิกฤติอาหารครั้งใหญ่ของคนทั้งโลก การตัดต่อพันธุกรรมยังถูกอ้างว่า เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาความต้องการของประชากรโลกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทว่าความเป็นจริงที่แฝงอยู่ภายใต้นวัตกรรมล้ำยุคก็คือการยึดครองอาหาร เป็นการผูกขาดสายพันธุ์พืช ทำให้ “พันธุ์พืชแท้” ค่อย ๆ ถูกดัดแปลง ด้วยวิธีการฉีดยีนแต่ละชนิดเข้าไป ทำให้พืชเหล่านั้นเป็นพืช เวลาหนอนแมลงมากินก็จะตายทันที แต่ผลที่ตามมาคือทำให้ผู้บริโภคกลับกินอาหารที่มีส่วนผสมสารเคมีเข้าไปซึ่งแน่นอนว่าก่อให้เกิดผลเสียต่อสุขภาพ

สำหรับในประเทศไทยกำลังประสบปัญหาเรื่องของการอนุรักษ์พันธุ์พืชและการขยายพันธุ์พืช ส่งผลกระทบต่อกลุ่มเกษตรกรในด้านการจัดการพันธุ์พืช ในขณะนี้กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ตามชายแดนต่าง ๆ ของประเทศไทย ก็ประสบปัญหาด้านพันธุ์พืช ชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก ในเขตตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี มีการรักษาเมล็ดพันธุ์พืชแบบธรรมชาติ โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งมีเพาะปลูกพืชที่พึ่งพาระบบธรรมชาติ โดยไม่พึ่งพาสารเคมี มีการอนุรักษ์สืบต่อการมาอย่างยาวนานจากรุ่นสู่รุ่น เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมที่อยู่มาเนิ่นนาน และมีวัฒนธรรมประเพณีที่สืบสานประเพณีมาอย่างต่อเนื่อง ท่ามกลางกระแสของประเทศและกระแสของโลกที่เปลี่ยนแปลง แต่ชุมชนยังอนุรักษ์ไว้ซึ่งรูปแบบวิธีการเพาะปลูกตามแบบภูมิปัญญาเพื่อปลูกเพื่อกินในฤดูกาลต่อ ๆ ไปมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน การอนุรักษ์พันธุ์พืชของชาวกะเหรี่ยงโปว์จึงมีคุณค่าควรแก่การศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการอนุรักษ์พันธุ์พืชของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก ในเขต

ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่รักษาวัฒนธรรมพิเศษและเป็นพื้นที่มรดกโลก เพื่อเป็นการอนุรักษ์พันธุ์พืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ด้านตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษากระบวนการอนุรักษ์พันธุ์พืช สภาพปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์พันธุ์พืชโดยการใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) มีการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ตามกลุ่มที่ต้องการศึกษาเพื่อให้ครอบคลุมบริบทที่ต้องการแล้วนำมาวิเคราะห์ถึงแนวคิดการอนุรักษ์พันธุ์พืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี โดยการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ กลุ่มภาครัฐจำนวน 2 ท่าน กลุ่มผู้นำท้องถิ่นจำนวน 5 ท่าน กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน 3 ท่าน กลุ่มชาวบ้านผู้อนุรักษ์และผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 17 ท่าน

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับกลุ่มผู้อนุรักษ์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์พันธุ์พืชของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร สัมภาษณ์ประวัติความเป็นมาของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ในเขตตำบลไล่โว่ รวมถึงกระบวนการอนุรักษ์พันธุ์พืช สภาพปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์พันธุ์พืช โดยการใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี ประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อพูดคุย ปรึกษา เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกะเหรี่ยงโปว์และการอนุรักษ์พันธุ์พืช วิธีการขยายพันธุ์พืช รวมถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคในการอนุรักษ์พันธุ์พืชโดยการใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ต้องพบเจอ ผู้วิจัยได้ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และจากเอกสารรวมถึงเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปประเมินผลเก็บรวบรวมข้อมูลในทุกกระบวนการ

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้วิจัยพบว่า ความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก จากการลงพื้นที่วิจัยด้วยกัน ๒ หมู่บ้าน คือหมู่บ้านจะแกและหมู่บ้านสะเน่พ่อง จากคำบอกเล่าของปราชญ์ชาวบ้านและผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ยังไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าหมู่บ้านตั้งขึ้นเมื่อใด สันนิษฐานว่าอาจจะเริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณ 300 – 400 ปีมาแล้ว ทั้งนี้ ในอดีตหมู่บ้านสะเน่พ่องยังเคยเป็นที่ตั้งของตัวเมืองสังขละบุรี มีเจ้าเมืองปกครองสืบทอดถึง 5 รุ่นด้วยกัน คือ พระศรีสุวรรณคีรีที่ 1 (ภาวะโพ) พระศรีสุวรรณคีรีที่ 2 (กรมเมะจะ) พระศรีสุวรรณคีรีที่ 3 (ยังตะมุ) พระศรีสุวรรณคีรีที่ 4 (ป่วยตั้งภู) และพระศรีสุวรรณคีรีที่ 5 (ทะเลียงโปรย) ซึ่งพระศรีสุวรรณคีรีคือเจ้าเมืองคนสุดท้าย และเป็นนายอำเภอสังขละบุรีเป็นคนแรก ในสมัยพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เจ้าเมืองสังขละบุรีได้สวามิภักดิ์เข้ากับฝ่ายสยามโดยสมัครใจ เพราะในขณะนั้นเมืองสังขละบุรีเป็นหน้าด่านฝั่งตะวันตกของสยาม ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองยกเมืองขึ้นเป็นอำเภอ พระศรีสุวรรณคีรีที่ 5 (ทะเลียงโปรย) จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นนายอำเภอสังขละบุรีคนแรก ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2445 – 2467 ในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้พระราชทานพระแก้วขาวให้กับเมืองสังขละบุรีในสมัยนั้น คือพระศรีสุวรรณคีรีที่ 1 (ภาวะโพ) เมื่อครั้งไปร่วมพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เพื่อเป็นมิ่งขวัญกำลังใจกับชนเผ่ากะเหรี่ยง ต่อมามีการมอบรางวัลแก่สลักเป็นเครื่องสักการะคู่พระบารมีในสมัยพระศรีสุวรรณคีรีที่ 5 จนในปีพุทธศักราช ๒๔๕๕ สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒโน) ซึ่งเป็นสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ 19 ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “พระพุทธรัตนสังขละบุรีศรีสุวรรณ” เป็นที่นับถือและศรัทธาในหมู่ ชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงด้านตะวันตกเป็นอย่างมาก ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่ศาลาการเปรียญของวัดสะเน่พ่อง ในทุก ๆ ปีจะมีประเพณีสงน้ำพระแก้วขาว ซึ่งตรงกับวัน 15 ค่ำ เดือน 5 ของทุก ๆ ปี ชาวกะเหรี่ยงโปว์ในตำบลไล่โว่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก มีภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตัวเองโดยใช้ตัวอักษรไฝลั่วยู่ เป็นภาษาเขียน มีความเชื่อเกี่ยวกับภาษาที่ยังคงแน่นแฟ้นอยู่ มีพิธีการทำบุญทำพิธีมาและขอพรขึ้นในทุก ๆ ปี ในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 4 ที่บริเวณทุ่งพระฤาษีในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก ชาวบ้านมีการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นส่วนมากร่วมกับนับถือผีบรรพบุรุษ รวมถึงมีนับถือคริสต์ในศาสนาบางส่วน

2. กระบวนการอนุรักษ์พันธุ์พืช สภาพปัญหาอุปสรรคในการอนุรักษ์พันธุ์พืช โดยการใช้ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้วิจัยพบว่า การอนุรักษ์พันธุ์พืชของชาวกะเหรี่ยงโปว์ในตำบลไล่โว่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการอนุรักษ์พันธุ์ กระบวนการสำคัญของอนุรักษ์พันธุ์พืชของชาวกะเหรี่ยงโปว์คือไร่หมุนเวียน ไร่หมุนเวียนจึงเป็นตัวสำคัญที่ก่อให้เกิดความยั่งยืนของเมล็ดพันธุ์พืช เมื่อมีการเพาะปลูก การเจริญเติบโต จึงได้เก็บเมล็ดพันธุ์ รวมถึงกระบวนการเพาะปลูกที่ไม่พึ่งพาสารเคมีใดๆ ทั้งสิ้น การเพาะปลูกที่ไม่ได้สารเคมีใด ๆ ในการบำรุงรักษาและเพาะปลูก จึงทำให้มีอุปสรรคบ้างในกระบวนการเพาะปลูกและการดูแล คือศัตรูพืชที่มารบกวนพืชในไร่หมุนเวียน คือสัตว์ป่าต่าง ๆ รวมถึงแมลงต่าง ๆ ที่มา

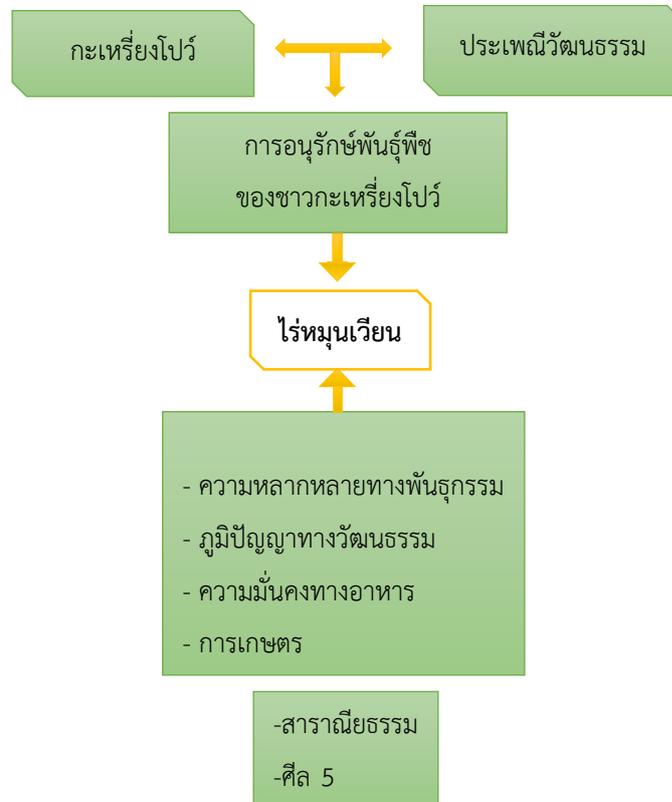

รบกวนพืชผล วิธีป้องกันและรักษาก็ใช้วิธีโดยธรรมชาติ ทำกับดักเพื่อไม่ให้สัตว์เข้ามารบกวน รวมถึงใช้วิธีความเชื่อดั้งเดิมในการป้องกันรักษาพืชผล เช่น นำต้นข้าวที่ถูกหนูกัดกินมาทำเป็นหุ่นฟางรูปหนู แล้วนำไปวางไว้บนหิ้งไฟ มีความเชื่อว่าจะทำให้ร้อนและเกิดความกลัว จนหนูไม่กล้ามารบกวนต้นข้าวอีก ยาสูบที่ชาวกะเหรี่ยงโปว์ปลูกแซมไว้ในไร่หมุนเวียนบางครั้งก็มีศัตรูพืชมารบกวน เชื้อราและแมลงมากิน ชาวบ้านแก้ปัญหาโดยการใช้ขี้เถ้าโปรยใส่ต้นและใบของต้นยาสูบ เพื่อให้เชื้อราตาย ชาวกะเหรี่ยงโปว์ปลูกพืชหลากหลายชนิดรวมอยู่ในไร่ด้วยกัน โดยที่ไม่ได้แยกประเภทหรือปลูกเป็นโซน ๆ ให้สวยงาม เป็นเพราะชาวกะเหรี่ยงโปว์เชื่อว่า พืชแต่ละชนิดมีความแตกต่างกัน มีรสชาติและกลิ่นที่แตกต่างกัน มีคุณและโทษที่แตกต่างกัน การปลูกพืชหลาย ๆ ชนิดรวมอยู่ด้วยกัน เป็นยารักษาและป้องกันศัตรูพืชนั่นเอง เพื่อให้พืชรักษาป้องกันซึ่งกันและกันเอง โดยไม่ต้องใช้ยาฆ่าแมลงหรือสารเคมีใด ๆ เช่น พืชบางชนิดแมลงชอบกินเมื่อปลูกเดี่ยว ๆ แต่เมื่อนำพืชอีกชนิดที่มีกลิ่นและรสชาติที่แตกต่างมาปลูกใกล้ ๆ กัน แมลงก็จะมารบกวนน้อยลง จึงเป็นภูมิปัญญาเบื้องต้นในการเพาะปลูกการทำเกษตร รวมถึงการรักษาเมล็ดพันธุ์

เมล็ดพันธุ์พืชเป็นเมล็ดพันธุ์ท้องถิ่นทั้งสิ้นที่เก็บเมล็ดพันธุ์และรักษาต่อ ๆ กันมาจากปีต่อปี เมล็ดพันธุ์ท้องถิ่นที่ชาวบ้านเก็บรักษาเอง 99 เปอร์เซ็นต์ พืชจึงมีความสมบูรณ์และแข็งแรง เป็นพืชท้องถิ่นที่ได้รับการติดต่อพันธุกรรม กระบวนการรักษาเมล็ดพันธุ์พืช ที่ใช้เพียงวัสดุตามชาติ เช่น ใช้ลูกน้ำเต้าที่แก่และแห้งแล้วมาบรรจุเก็บเมล็ดพันธุ์พืช ใช้กระบอกไม้ไผ่ในการเก็บเมล็ดพันธุ์พืช และใช้เศษผ้าในการห่อเมล็ดพันธุ์เปียกบางชนิด เช่น เมล็ดแดงเปรี้ยว เมล็ดฟักทอง รวมถึงการนำเมล็ดพันธุ์ตากไว้บนหิ้งไฟในครัว เพื่อไม่ให้มอดและแมลงมารบกวนเมล็ดพันธุ์ ทุกบ้านจะมีหิ้งไฟในครัวเรือน ไม่ใช่เฉพาะสำหรับเอาไว้ประกอบอาหารเพียงอย่างเดียว แต่ยังเป็นคลังเก็บเมล็ดพันธุ์ที่ดีที่สุดของชาวบ้านอีกด้วย ดังนั้น ไร่หมุนเวียนจึงไม่ได้เป็นแค่ไร่ข้าวพืชเชิงเดี่ยว แต่ยังเป็นเกษตรแบบผสมผสาน เป็นความมั่นคงทางอาหารของชาวบ้าน เป็นการรักษาความหลากหลายทางพันธุกรรม (Heredity) และเป็นการสืบทอดรักษาไว้ซึ่งภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม สาเหตุที่ชุมชนชาวกะเหรี่ยงโปว์ต้องอนุรักษ์พันธุ์พืช เพราะพื้นที่อยู่ห่างไกลความเจริญ รวมถึงการใช้เงินในการซื้อเมล็ดพันธุ์พืชมีข้อจำกัด ทำให้เกิดกระบวนการอนุรักษ์พันธุ์พืชเพื่อความมั่นคงทางด้านอาหารในการดำรงชีวิต โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นตัวเชื่อมในการอยู่ร่วมกัน มีหลักธรรมที่นำมาใช้คือศีล 5 และสาราณียธรรม ทำให้ชุมชนเกิดความมั่นคงทางอาหาร และเกิดการอนุรักษ์พันธุ์พืชอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้การวิจัย

บทสรุปการอนุรักษ์พันธุ์พืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี

ภาพประกอบ 1 : กระบวนการอนุรักษ์พันธุ์พืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์

จากภาพองค์ความรู้การวิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้ ชาวกะเหรี่ยงโปว์ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตกจังหวัดกาญจนบุรีอาศัยร่วมกับป่าอย่างสันติและยั่งยืน อาศัยป่าและรักษาป่าในเวลาเดียวกัน มีภาษาพูด ภาษาเขียนเป็นของตนเอง มีประเพณีและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิตและการอนุรักษ์พันธุ์พืช ชาวกะเหรี่ยงอนุรักษ์พันธุ์พืชด้วยระบบไร่หมุนเวียนเป็นหลัก หากไม่มีไร่หมุนเวียนเมล็ดพันธุ์คงสูญหายไปมาก ไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงโปว์ไม่ได้เป็นแค่การดำรงชีวิต แต่ยังหมายถึงเป็นความมั่นคงทางด้านอาหารของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ไร่หมุนเวียนเป็นแหล่งรักษาพันธุกรรมและความหลากหลายทางชีวภาพ เพราะในไร่หมุนเวียนมีพันธุ์พืชไม่ต่ำกว่า 30 ชนิด เป็นวิถีเกษตรกรรมและภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่น การดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยงโปว์ดำเนินด้วยหลักธรรมสาราณีธรรมและศีล 5 ชาวบ้านจะงดกิจกรรมทุกอย่างในวันพระ ไปวัดสวดมนต์ใส่บาตรพระสงฆ์และบำเพ็ญประโยชน์ให้กับชุมชน เอื้อเพื่อเกื้อกูลกัน มีการร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำไร่หมุนเวียน อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและสันติ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการอนุรักษ์พันธุ์พืชเพื่อความมั่นคงทางอาหารของชุมชนกะเหรี่ยงโปว์ ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตก จังหวัดกาญจนบุรี ทำให้ทราบว่า

1. ความเป็นมาของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ในตำบลไล่โว่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันตกนั้น มีความเป็นมาที่ยาวนานพอ ๆ หลายร้อยปี ชาวกะเหรี่ยงโปว์มีความเป็นเอกลักษณ์ ทั้งทางด้านวัฒนธรรม ประเพณี และภาษา รวมถึงความเชื่อ และการดำรงชีวิตที่สืบทอดกันมา อย่างยาวนาน ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ (ภาวนีย์ บุญวรรณ, 2544) ว่า สภาพแวดล้อมของชุมชนกะเหรี่ยงอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ ป่า ลำธาร ทำให้ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อผูกพันเรื่องจิตวิญญาณในสายตระกูล และธรรมชาติอย่างแน่นแฟ้น และความเชื่อเหล่านี้มีผลสะท้อนกลับมายังธรรมเนียมประเพณี ความเป็นอยู่ของสังคมชาวกะเหรี่ยงอีกทอดหนึ่ง อีกทั้งชาวกะเหรี่ยงโปว์มีนิสัยรักความสงบ ไม่ชอบยุ่งเกี่ยวกับใคร รักธรรมชาติและเข้าใจธรรมชาติ อยู่ร่วมกับธรรมชาติมานานนับ ร้อยปีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (นายบัณฑิต ไกรวิตร, 2559) ว่า ป่าและชาวโผล่วต่างมีเงื่อนไขในการกำหนดท่าทีซึ่งกันและกันและมีพัฒนาการร่วมกันมานานกว่าร้อยปี ความสัมพันธ์นี้ สามารถสังเกตเห็นได้จากการสะท้อนให้เห็นในชีวิตประจำวัน ประเพณี และวัฒนธรรมที่ชาวโผล่วปฏิบัติสืบทอดกันมา และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (พระมหาณัฐ สติเวพลโล, 2562) ว่า ชาวกะเหรี่ยงโปว์หมู่บ้านสะเน่พ่องมีนิสัยรักสันโดษ ชอบความสงบ มีความซื่อสัตย์จริงใจ ต่อหน้าอย่างไร ลับหลังก็เป็นอย่างนั้น ไม่ถือตัว มีวิถีความเป็นอยู่แบบพอเพียง มีความผูกพันกับธรรมชาติ ป่าไม้ มีวิถีความเชื่อดั้งเดิมคือนับถือผีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องในพระพุทธศาสนา ชาวกะเหรี่ยงมีความเรียบง่ายในการใช้ชีวิต และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ชนะพันธ์ รวีโชติภักคันธ์, 2554) ว่า ชาวกะเหรี่ยงตั้งแต่เกิด อาศัยตามแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ เพราะชาวกะเหรี่ยงชอบป่า เขา มากกว่าที่จะมาอยู่ในตัวเมือง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (นพรัตน์ ไชยชนะ และวีระวัฒน์ อุดมทรัพย์, 2559) ว่า ชาวกะเหรี่ยงมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย รู้จักการพึ่งพาธรรมชาติ รู้จักการใช้ประโยชน์จากพืชพรรณที่มีตามธรรมชาติโดยได้รับการถ่ายทอดความรู้ สืบทอดกันมา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวกะเหรี่ยงมีความเมตตาชอบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีน้ำใจที่ดีงาม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ชนะพันธ์ รวีโชติภักคันธ์, 2554) ว่า มีการช่วยเหลือเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน คนในชุมชนมีความเกื้อหนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ว่าจะจัดงานแต่งงานบวชหรืองานศพ จะมาช่วยเหลือกัน ด้วยใจบริสุทธิ์

2. การทำไร่หมุนเวียนของชาวกะเหรี่ยงโปว์ ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญของการทำให้พันธุ์พืชยังคงอยู่ และมีความหลากหลายทางเมล็ดพันธุ์พืช จากมุมมองของบุคคลภายนอกหรือแม้กระทั่งคนในเมืองก็ตี มองว่าการทำไร่หมุนเวียนนั้นเป็นการทำลายป่า ทำลายธรรมชาติ แต่จากการวิจัยแล้วพบว่า การทำไร่หมุนเวียนนั้น นอกจากจะเป็นการทำให้เมล็ดพันธุ์พืชยังคงอยู่แล้ว ยังเป็นการรักษาป่าที่ดีอีกด้วย เพราะเป็นการหมุนเวียนใช้พื้นที่อย่างรู้คุณค่า เคารพในธรรมชาติตามความเชื่อดั้งเดิมที่ยังคงปฏิบัติกันมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สัญชัย เจริญหลาย, 2543) ว่า การใช้ประโยชน์ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า การบริโภคพืช อาหาร สัตว์ ต้องขออนุญาตก่อนเพราะทุกอย่างในธรรมชาติมีเจ้าของ กระทั่งถึงวิธีการดำเนินชีวิต มีพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นวิถีความเรียบง่ายไม่กระทบต่อธรรมชาติอย่างเกินกำลัง โดยผลิตเพื่อยังชีพของครัวเรือน คนใน

ชุมชนยอมรับโดยแทบจะไม่มี การตีความหรือให้ความหมายใหม่ ทำให้วัฒนธรรมเดิมยังคงอยู่เกือบคงที่ โดยเห็นได้จากระบบการผลิตทุกขั้นตอนจะเชื่อมโยงกับความเชื่อ พิธีกรรมข้อห้ามต่าง ๆ ที่ปกป้องธรรมชาติ ไม่ให้คนไปทำลายจนเกินความจำเป็น ไร่หมุนเวียนเป็นนอกรวม นอกเหนือจาก หล่อดีงชีวิตชาวกะเหรี่ยงเองแล้ว ยังหล่อดีงชีวิตสัตว์ชนิดอื่น ๆ อีกมากมาย รวมทั้งเป็นแหล่งพืชสมุนไพรอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ประเสริฐ ตรีการศุภกร, 2540) ว่า นอกจากจากไร่หมุนเวียนเป็นแหล่งผลิตข้าวและอาหารนาชนิดให้กับชุมชนแล้ว ยังมีความอุดมสมบูรณ์ของสมุนไพร พืชป่าขึ้นตามธรรมชาติในไร่และรอบไร่ รวมทั้งสัตว์ชนิดต่าง ๆ ที่เข้ามาอาศัยอีกด้วย ดังนั้นระบบไร่หมุนเวียนจึงเอื้อต่อชุมชนทั้งอาหารที่เป็นผัก และที่เป็นสัตว์ป่า ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นระบบความสมดุลทางธรรมชาติที่ทำให้ชุมชนอยู่รอดได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1) เพื่อให้ชุมชนเกิดการพัฒนากการ มีความก้าวหน้าอย่างยั่งยืนในชุมชน เพื่อให้ชุมชนรักษาอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมเอาไว้ จำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานภายนอก จำเป็นต้องมีการศึกษาเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่ ๆ จากหน่วยงานภาครัฐ จากโครงการต่าง ๆ

1.2) เพื่อให้เมล็ดพันธุ์พืชยังคงอยู่กับชุมชน รวมกระบวนการต่าง ๆ ในการอนุรักษ์พันธุ์พืชโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่ ชาวบ้านต้องมีการพัฒนาหรือรักษาในแนวทางอื่น ๆ ร่วมด้วย เพื่อลดความเสี่ยงในอนาคต หากมีปัญหาเกี่ยวกับทางรัฐและไม่สามารถทำไร่หมุนเวียนได้แล้ว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ต้องมีเวลาในการศึกษาลงพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน

2.2) ควรลงศึกษาขั้นตอนของการทำไร่หมุนเวียนให้ละเอียดเพิ่มมากขึ้น

บรรณานุกรม

- ภาวนีย์ บุญวรรณ “การศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อพระพุทธศาสนาและภาษาของชาวกะเหรี่ยงทุ่งใหญ่นเรศวร กรณีศึกษา หมู่บ้านสะเน่พ่อง ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” **วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหิดล, 2544.
- บัณฑิต ไกรวิตร “การเผชิญกับภาพแทนของกะเหรี่ยงโผล่ว ในเขตรักษาพันธุ์ป่า ทุ่งใหญ่นเรศวร” **ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์บัณฑิต สาขาสหวิทยาการ**. วิทยาลัยสหวิทยาการ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.
- พระมหาณัฐ สติเวกุลโล “การศึกษาวิเคราะห์สันติวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงโปว์: กรณีศึกษา หมู่บ้านสะเน่พ่อง ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561.
- ชนะพันธ์ รวีโชติภคพันธ์ “วิถีชาวกะเหรี่ยง อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี” **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ**. วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554.
- นพรัตน์ ไชยชนะ และจักขุมลย์ วงษ์ท้าว. “ความมั่นคงทางอาหารในมิติวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปว์ บ้านทิพเย ตำบลชะแล อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี”. **วารสารสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์** ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2561): 62.
- ประเสริฐ ตระการศุภกร “การสืบทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับระบบการทำไร่หมุนเวียนของชนเผ่ากะเหรี่ยง”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2540
- สัญชัย เจริญหลาย. “ระบบการผลิตของครัวเรือนในชุมชนกะเหรี่ยงที่สัมพันธ์กับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ”. **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- วินัย สมประสงค์ และคณะ (2556), “บทบาทของกองทุนคุ้มครองพันธุ์พืชกับการอนุรักษ์พันธุ์พืชในประเทศไทย”, **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต** ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม) หน้า 124.
- อภิญา จงพัฒนาก (2560), “รูปแบบเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ข้าวไร่ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง”, **วารสาร Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ** ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม) หน้า 2114 - 2115.
- PHROMWIHARN BUMROONGTHIN (Ao Im Aim), “ศูนย์เมล็ดพันธุ์พันพรรณ” จากเมล็ดพันธุ์ เล็กๆ สู่ออนาคตของความมั่นคงทางอาหาร, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : [https:// imaim.wordpress.com/2011/11/24/ศูนย์เมล็ดพันธุ์พันพร สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2562](https://imaim.wordpress.com/2011/11/24/ศูนย์เมล็ดพันธุ์พันพร สืบค้นเมื่อ 19 กันยายน 2562).